

อาสาฬหบูชา ~ เข้าพรรษา

ธรรมบรรณาการ
เนื่องในเทศกาลเข้าพรรษา
พุทธศักราช ๒๕๕๗
วัดบวรนิเวศวิหาร

อาลาฬหะภิกขุ

ทุกขํ พึงกำหนดรู้
สมุทัย พึงละ
นิโรธ พึงทำให้แจ้ง
มรรค พึงปฏิบัติอบรม

นี่เป็นกิจที่พึงปฏิบัติ
ของผู้ปฏิบัติธรรมทั่วไปใน
พระพุทธศาสนา ตามหลัก
อริยสัจ ๔ ที่พระพุทธเจ้า
ทรงแสดงในวันอาลาฬหะที่ป่ากถิน
เพื่อประกาศและสิ้นดีของมวลเทพ
มนุษย์ของโลก

คจ. พจนานุกรม

อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา

พระนิพนธ์

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช

สกลมหาสังฆปริณายก

กรกฎาคม ๒๕๕๗

จำนวนพิมพ์ ๕,๐๐๐ เล่ม

ISBN

บรรณาธิการ พระศากยวงศ์วิสุทธิ์

วัดบวรนิเวศวิหาร พิมพ์เป็นพุทธบูชา

เนื่องในวันอาสาฬหบูชา-เข้าพรรษา พุทธศักราช ๒๕๕๗

พิมพ์ที่

สาละพิมพ์การ ๙/๖๐๙ ต.กระทุ่มล้ม อ.สามพราน

จ.นครปฐม ๗๓๒๒๐ โทร ๐-๒๔๒๙-๒๔๕๒, ๐๙-๖๕๗๑-๑๖๘๕

คำนำ

เรื่องอาสาฬหบูชา เข้าพรรษา ที่จัดพิมพ์
ครั้งนี้ เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระ
สังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ทรงนิพนธ์
ไว้ต่างวาระต่างโอกาส คือบางตอนทรงนิพนธ์ไว้ใน
เรื่อง พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ บางตอน
ทรงนิพนธ์ไว้ในเรื่อง 45 พรรษาของพระพุทธเจ้า ใน
การพิมพ์ครั้งนี้ ได้นำมาเรียบเรียงให้เป็นเรื่องเดียวกัน
เพื่อให้ได้เนื้อหาพอเหมาะแก่ผู้อ่านทั่วไปจะพึงรู้เกี่ยว
กับวันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา อันเป็นเทศกาล
สำคัญทางพระพุทธศาสนาอีกวาระหนึ่ง

เพื่อเป็นการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนทั่วไป และเพื่อเพิ่มพูนกุศลเจตนาของพุทธศาสนิกชน ผู้ตั้งใจบำเพ็ญกุศลกิจ มีการให้ทาน รักษาศีล ฟังธรรม และเจริญภาวนาเป็นต้น ในเทศกาลบุญเช่นนี้ วัดบวรนิเวศวิหารจึงได้จัดพิมพ์พระนิพนธ์เรื่อง อาสาฬหบูชา เข้าพรรษานี้ เป็นพุทธบูชา และแจกเป็นธรรมบรรณาการแก่สาธุชนทั่วไป

วัดบวรนิเวศวิหาร

กรกฎาคม ๒๕๕๗

อาสาฬหบูชา

ในวันพระจันทร์เต็มดวงวันหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้ประทับนั่งอยู่ในป่าอันสงบกับนักบวชอีกห้าท่าน นอกจากนี้ ก็มีสัตว์ต่างๆ มีกวางเป็นต้น เดินไปมาอย่างผาสุก เพราะป่านั้นเป็นเขตสงวนของหลวงภายในป่าอันสงบร่มเย็นในวันนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงเริ่มตั้งพุทธจักรลงในอาณาจักรแห่งแคว้นกาสิ แล้วได้ทรงแผ่พุทธจักรไปในแคว้นต่างๆ อีก นับได้ ๗ แคว้น ก็สิ้นเวลาแห่งพระชนมชีพ ต่อมาพระสาวกได้ช่วยแผ่พุทธจักรออกไปในนานาประเทศ ด้วยความอุปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ เป็นต้น ในยุคนั้นๆ จนถึงพุทธจักรได้มาตั้งอยู่ในประเทศไทยเรา และประเทศใกล้เคียงในบัดนี้

โดยปกติ อาณาจักรแต่ละแห่ง ตั้งขึ้นและแผ่ออกไปด้วยอำนาจหรือด้วยกำลังแสนยานุภาพ

จึงเรียกว่า “อาณাজักร” ที่แปลว่า จักร คือ อาชญา ส่วนพระพุทธรูปเจ้าทรงแผ่ “พุทธจักร” ด้วยธรรมะ คือ เสด็จจาริกไปทรงแสดงธรรมะสั่งสอนประติษฐาน พระพุทธศาสนาและพุทธบริษัทให้บังเกิดขึ้นในโลก จึงเรียกว่า “ธรรมจักร” แปลว่า จักร คือ ธรรม ซึ่ง พระพุทธเจ้าได้ทรงเริ่มแสดงเป็นปฐม ดังที่เรียกว่า “ปฐมเทศนา” ในสถานที่ในวันดังกล่าวนั้น และวัน นั้นเป็นวันพระจันทร์เต็มดวง หรือเรียกว่าเป็นวันเต็ม เดือน ในเวลาที่พระจันทร์โคจรผ่านกลุ่มดาวชื่อว่า อาสาฬหะ จึงเรียกว่าเดือนอาสาฬหะ มักตกในเดือน กรกฎาคม หรือเดือนแปดในปีปกติมาส เดือนเก้าใน ปৌธิมาส เป็นวันหน้าวันเข้าพรรษาของพระภิกษุ สงฆ์ เพื่อเป็นอนุสสติว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดง ปฐมเทศนา เริ่มตั้งพุทธจักรประติษฐานพระพุทธ ศาสนาในโลก จึงได้กำหนดวันพระจันทร์เพ็ญหน้า วันเข้าพรรษาเป็นวันบูชาในพระพุทธศาสนา เรียก ว่า “วันอาสาฬหบูชา” แปลว่า บูชา (พระรัตนตรัย) ในวันพระจันทร์เต็มดวงเดือนอาสาฬหะ (เดือนแปด

หรือ เดือนเก้า ดังกล่าวแล้ว)

ใจความในปฐมเทศนา ซึ่งตั้งชื่อเป็นปฐม
ว่า “ธรรมจักร” มีว่า พระพุทธเจ้า ได้ทรงแสดงทาง
ปฏิบัติไปสู่พุทธภาวะของพระองค์ และทรงสอนให้
นักบวชผู้มุ่งโพธิ (ความตรัสรู้) ดำเนินในทางนั้น กล่าว
คือ เว้นทางสุดโต่งทั้งสองข้าง (ได้แก่ ทางกามสุข
และ ทางทรมานทุกข์) แต่ดำเนินไปในทางกลาง อัน
มีเพียงทางเดียวมีองค์ประกอบ ๘ ประการ คือ เห็น
ชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ การงานชอบ อาชีพชอบ

พยายามชอบ ระลึกชอบ และตั้งใจชอบ

พระพุทธเจ้าได้ทรงตั้งพุทธจักรขึ้นในโลก เริ่มตั้งแต่ทรงแสดงปฐมเทศนา พุทธจักรของพระองค์นี้ได้ทรงตั้งขึ้นในหัวใจของคน ไม่ได้ทรงตั้งขึ้นในโลกภายนอก จิตใจที่ประกอบด้วยศรัทธาและปัญญา ในธรรมเป็นจิตใจที่มีพุทธจักรตั้งขึ้นแล้ว เป็นจิตใจที่สว่างด้วยเหตุผล รู้จักเว้นการที่ควรเว้น ประพฤติการที่ควรประพฤติ อะไรๆ แม้จะชอบใจ แต่มีโทษไม่เป็นประโยชน์ก็ละเว้นได้ ส่วนอะไรๆ ที่ถึงไม่ชอบใจ แต่สมควรจะทำเพราะมีคุณประโยชน์ ก็ทำได้ ดังที่เรียกว่า “การณวลิกะ” แปลว่า ผู้ทำตามอำนาจแห่งเหตุที่ให้ทำ พระอานนท์ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติเช่นนี้ พุดง่าย ๆ ว่าปฏิบัติไปตามเหตุผล อาจจะถูกหาว่าเป็นผู้เสีย แต่โดยที่แท้เป็นผู้ได้ เพราะสามารถปฏิบัติให้เหมาะกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงรักษาตนให้รอดพ้นความเสื่อมเสีย แล้วถึงความสวัสดิ์เจริญได้อย่างน้อยก็รักษาเกียรติไว้ได้ แม้จะต้องเสียสละบ้าง พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ว่า “เมื่อเห็นสุขไพบูลย์ ก็

พึงสละสุขพอบประมาณ”

การกระทำอะไรทุกๆ อย่างที่อำนาจประโยชน์ ก็จะต้องมีการเสียสละบ้างไม่มากก็น้อย ดังเช่น จะทำทานก็ต้องมีทรัพย์ ทั้งนี้ก็เพราะเห็นว่าบุญชื่อนี้มีค่าสูงกว่าทรัพย์ที่สละไป การทำประโยชน์อื่นๆ ทุกอย่างก็เป็นอย่างเดียวกัน ได้มีพระพุทธภาษิตกล่าวไว้ว่า “พึงสละทรัพย์ เพราะเหตุจะรักษาอวัยวะที่ประเสริฐไว้ เมื่อจะรักษาชีวิตไว้ก็พึงสละอวัยวะ แต่นรชนเมื่อระลึกถึงธรรมะก็พึงสละอวัยวะ ทรัพย์ และชีวิตทุกอย่าง”

การรักษาเกียรติเป็นการรักษาธรรมะอย่างหนึ่ง จะก้าวหน้าหรือถอยหลังด้วยเกียรติหรือเพื่อเกียรติ ก็เป็นสิ่งที่พึงสรรเสริญเท่ากัน ดังเรื่องราวสี่ที่ถอยหลังให้แก่สุกรตัวเพื่อนคุณไม่ยอมต่อสู้ด้วย ในนิทานสุภาษิต

พระพุทธเจ้าได้ทรงแผ่พุทธจักรลงในดวงใจ เพื่อให้สว่างด้วยเหตุผล ให้สามารถหลีกเลี่ยงเหตุพิบัติดำเนินไปสู่เหตุแห่งสมบัติทุกๆ อย่าง จิตใจที่มี

พุทธจักรย่อมสว่างสะอาดและมี
อำนาจเข้มแข็ง ที่จะต่อต้านความ
ชั่วผิด และที่จะพลีประกอบคุณ
งามความดีทุกๆ ประการ

ทางพระพุทธศาสนาพระ
พุทธเจ้าประสงค์ให้พุทธศาสนิกชน
เชื่อถือตามเหตุผลด้วยปัญญาของ
ตน ทรงแนะนำให้พากันมาดูให้เห็น
ประจักษ์ด้วยตนเอง ดังบทพระ
ธรรมคุณว่า “เอहि ปสฺสโก ควรเรียก
ให้มาดู” เมื่อทรงแสดงปฐมเทศนา
ในวันอาสาฬหปุณณมี ก็ได้ทรง
ขอให้ฤๅษีทั้ง ๕ เชื่อก่อน เพียง
แต่ตรัสให้ตั้งใจฟัง เมื่อทรงแสดง
ปฐมเทศนาจบลงแล้ว พระโกณ-
ทัฏญะเกิดดวงตาเห็นธรรม คือ
เห็นจริงขึ้น พระพุทธเจ้าตรัสอุทาน
ว่า “โกณทัฏญะได้รู้แล้วหนอ” (จึง

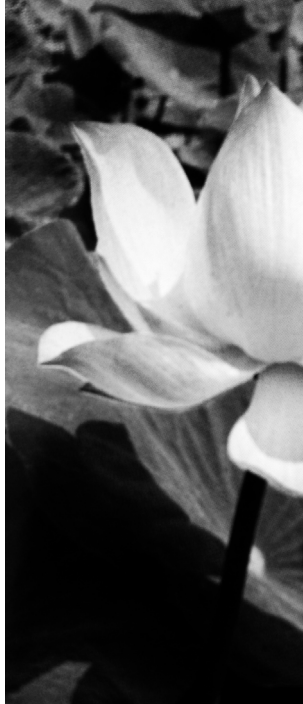
เกิดมีคำเรียกท่านว่า พระอัญญาโกณฑัญญะสืบมา) มิได้ตรัสว่าโกณฑัญญะได้เชื่อพระองค์แล้วเลย พระโกณฑัญญะนี้เอง ได้เป็นปฐมอริยพุทธศาสนิกในโลก ตั้งแต่เมื่อเกิดดวงตา คือ ปัญญาเห็นธรรม พระพุทธเจ้าได้ทรงอบรมฤๅษีอีก ๔ รูป ให้ได้ดวงตาเห็นธรรม ในต่อมาได้ทรงอบรมฤๅษีทั้ง ๕ ให้ได้ปัญญาเป็นเหตุให้พ้นทุกข์ทั้งหมดเหมือนพระองค์ ได้เสด็จจาริกประกาศพระพุทธศาสนาแสดงหนทางที่ชอบแก่โลกโดยลำดับ จึงมีพุทธศาสนิกชนคือ พระสงฆ์สาวกหรือพุทธบริษัท พุทธมามกะ พุทธมามิกา ต่อมาจนถึงทุกวันนี้

พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงปฐมเทศนาในวันรุ่งขึ้นจากที่เสด็จไปถึง คือได้ทรงแสดงในวันเพ็ญของเดือนอาสาฬหะ หรือเดือน ๘ หน้าวันเข้าพรรษา ซึ่งเป็นวันที่ได้ประกอบพิธีอาสาฬหบูชา ดังที่ได้กำหนดตั้งขึ้นเป็นวันบูชาวันหนึ่ง

ปฐมเทศานี้ เป็นเทศน์ครั้งแรกที่มีความสำคัญ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงทางที่พระองค์

ทรงปฏิบัติ ได้ทรงแสดงธรรม
ที่ได้ตรัสรู้ ได้ทรงแสดงญาณ
คือความรู้ของพระองค์ที่เกิด
ขึ้นในธรรมนั้น ถ้าจะตั้งปัญหา
ว่า พระพุทธเจ้าทรงดำเนิน
ทางปฏิบัติมาอย่างไรจึงได้
ตรัสรู้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้
อะไร พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้
ด้วยความรู้ที่มีลักษณะอย่างไร
ปัญหาเหล่านี้ก็อาจจะตอบได้
ด้วยพระสูตรนี้ เพราะฉะนั้น จึง
เป็นพระสูตรที่ผู้ศึกษาพระพุทธ-
ศาสนาจะละเอียดมีได้ ควรจะ
ต้องศึกษาให้เข้าใจ ใจความปฐมเทศานี้

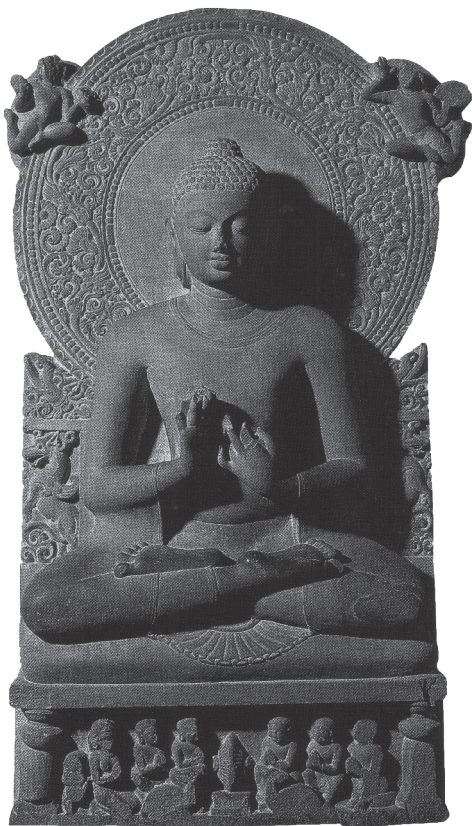
ตอนที่ ๑ พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้ทางที่
บรรพชิต คือนักบวช ซึ่งมุ่งความหน่าย มุ่งความ
สิ้นราคะคือความติด ความยินดี มุ่งความตรัสรู้
มุ่งพระนิพพาน ไม่ควรจะชงอแสงเพ อันได้แก่

กามสุขัลลิกานุโยค ความ
ประกอบตนด้วยความสุขสด
ชื่นอยู่ในทางกาม และอิตถกิล-
มณานุโยค ความประกอบการ
ทรมานตนให้ลำบากเดือดร้อน
เปล่า เพราะเป็นข้อปฏิบัติที่
เป็นของต่ำทราม ที่เป็นกิจ
ของชาวบ้าน ที่เป็นของปุถุชน
มิใช่เป็นกิจของบรรพชิตผู้มุ่ง
ผลเช่นนั้น ส่วนอีกหนทางหนึ่ง
ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติ เป็นหนทาง
กลาง อยู่ในระหว่างทางทั้ง ๒
นั้น แต่ว่าไม่ข้องแวะอยู่ในทาง

ทั้ง ๒ นั้น เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดจักขุคือดวงตา
เห็นธรรม จะทำให้เกิดญาณคือความหยั่งรู้ ทำให้
เกิดความสงบระงับ ทำให้เกิดความรอบรู้ ทำให้
เกิดความดับกิเลส อันได้แก่ ทางที่มีองค์ประกอบ
๘ ประการ อันเป็นของประเสริฐ ได้แก่ สัมมาทิฐิ

ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ
สัมมาวาจา เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ การงาน
ชอบ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ สัมมาวายามะ
พยายามชอบ สัมมาสติ ระลึกชอบ สัมมาสมาธิ
ตั้งใจชอบ

ตอนที่ ๒ ได้ทรงแสดงธรรมที่ได้ตรัสรู้ เมื่อ
ละทางทั้ง ๒ ข้างต้น และมาเดินอยู่ในทางที่เป็น
มัชฌิมาปฏิปทา คือ ข้อปฏิบัติเป็นทางกลาง ซึ่งมี
องค์ประกอบทั้ง ๘ นั้น อันได้แก่อริยสัจ ๔ คำว่า
อริยสัจ แปลว่า ความจริงของบุคคลผู้ประเสริฐ
ก็ได้ แปลว่า ความจริงที่ทำให้บุคคลเป็นคน
ประเสริฐก็ได้ อริยสัจ ๔ นี้ ได้แก่

๑. ทุกข์ ในพระสูตรนี้ ได้ชี้ว่าอะไรเป็นทุกข์
ไว้ด้วย คือชี้ว่าความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์
ความตายเป็นทุกข์ ความโศกคือแห่งใจ ปริเทวะคือ
คร่ำครวญร่ำจวนใจ ทุกขะคือทุกข์กาย เช่นป่วยไข้
โหม่นสลด คือทุกข์ใจ อุปายาสคือคับแค้นใจ เป็น
ทุกข์ อปัยสัมปโยค ความประจวบกับสิ่งที่ไม่เป็น

ที่รัก เป็นทุกข์ ปิยวิปโยค ความพลัดพรากจากสิ่งที่
เป็นที่รัก เป็นทุกข์ ปรรณนาไม่ได้สมหวัง เป็นทุกข์
กล่าวโดยย่อ ชนฺธิที่ยึดถือไว้ทั้ง ๕ ประการ เป็นทุกข์

๒. **ทุกข์สมุทัย** เหตุให้ทุกข์เกิด ในพระสูตร
ได้ทรงชี้ว่า ตัณหาคือความดิ้นรนทะยานอยากของ
ใจ อันมีลักษณะให้ขาดสายไปสู่ภพคือภาวะใหม่
เสมอ ไปด้วยกันกับนันทิ ความเพลิดเพลิน ราคะ
ความติดความยินดี มีความเพลิดเพลินเป็นอย่าง
ยิ่งในอารมณ์นั้น ๆ มี ๓ คือ กามตัณหา ความ
ดิ้นรนทะยานอยากไปในกาม คือได้แก่สิ่งที่น่ารัก
ใคร่ปรารถนาพอใจ ภวตัณหา ความดิ้นรนทะยาน
อยากไปในภพ คือความเป็นนั้นเป็นนี่ วิภวตัณหา
ความดิ้นรนทะยานอยากไปในวิภพ คือความไม่เป็น
นั้นเป็นนี่

๓. **ทุกข์นิโรธ** ความดับทุกข์ ในพระสูตรได้
ทรงชี้ว่า คือดับตัณหาเสียได้หมด สละตัณหาเสียได้
หมด ปล่อยศินตัณหาเสียได้หมด พ้นตัณหาเสียได้
หมด ไม่อาลัยพัวพันอยู่ในตัณหาทั้งหมด

๔. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เรียกสั้น ๆ ว่า มรรค ได้แก่มรรคอันมีองค์ ๘ ประการ ดังกล่าวข้างต้นนั้น

ตอนที่ ๓ พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้แจงว่า ที่เรียกว่า ตรัสรู้ นั้น คือต้องเป็นรู้ที่มีลักษณะอย่างไร รู้ที่เรียกว่าเป็นตรัสรู้นั้น ต้องมีลักษณะดังนี้ คือเป็นความรู้ ที่ผุดขึ้นว่านี่เป็นทุกข์ เป็นความรู้ที่ผุดขึ้นว่าทุกข์นี้เป็นสิ่งที่ควรกำหนดรู้ เป็นความรู้ที่ผุดขึ้นว่าทุกข์นี้ได้กำหนดรู้แล้ว เป็นความรู้ที่ผุดขึ้นว่านี่เป็นสมุทัยเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นความรู้ที่ผุดขึ้นว่าสมุทัยนี้ควรละ เป็นความรู้ที่ผุดขึ้นว่าสมุทัยนี้จะได้แล้ว เป็นความรู้ที่ผุดขึ้นว่านี่เป็นนิโรธความดับทุกข์ เป็นความรู้ที่ผุดขึ้นว่านิโรธนี้ควรกระทำให้แจ้ง เป็นความรู้ที่ผุดขึ้นว่านิโรธนี้ได้ทำให้แจ้งแล้ว เป็นความรู้ที่ผุดขึ้นว่านี่เป็นมรรคทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เป็นความรู้ที่ผุดขึ้นว่าทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์นี้ควร

อบรมให้มีขึ้น เป็นความรู้ที่ผุดขึ้นว่าทางปฏิบัติให้
ถึงความดับทุกข์นี้ได้อบรมให้มีขึ้นได้บริบูรณ์แล้ว

เพราะฉะนั้น ในพระสูตรจึงแสดงว่าความ
ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้านั้นเป็นญาณ คือความหยั่ง
รู้ที่มีวนรอบ ๓ มีอาการ ๑๒ มีวนรอบ ๓ ก็คือ
ว่า ต้องรู้ในอริยสัจทั้ง ๔ นั้นโดยเป็น**สังจญาณ**
คือความรู้ในความจริงรอบหนึ่ง ต้องรู้ในอริยสัจ
ทั้ง ๔ โดยเป็น**กิจจญาณ** คือต้องรู้ในกิจอันได้แก่
หน้าที่รอบหนึ่ง ต้องรู้ในอริยสัจ ๔ นั้นโดยเป็น**กต**
ญาณ คือความรู้ในการทำกิจเสร็จ รอบหนึ่ง ๓ คุณ
๔ ก็เป็น ๑๒ คือว่ามีอาการ ๑๒ เมื่อเป็นความรู้ที่
วนรอบ ๓ มีอาการ ๑๒ ดังกล่าวนี้นี้ จึงจะเรียกว่า
เป็นความตรัสรู้ และท่านผู้ที่ได้มีความรู้ดังกล่าว
นี้ จึงเรียกว่าเป็น **พุทธะ** คือเป็นผู้ตรัสรู้ ถ้าจะเรียก
ปัญญาของท่านก็เป็น**โพธิ** ที่แปลว่า ความตรัสรู้

เพราะฉะนั้น ใจความในพระสูตรที่กล่าว
มานี้จึงเป็นการตอบปัญหาได้ทั้ง ๓ ข้อ ปัญหาว่า
พระพุทธเจ้าได้ดำเนินทางปฏิบัติมาอย่างไรจึงได้

ตรัสรู้ ก็ตอบได้ด้วยตอนที่ ๑ ปัญหาว่าพระพุทธเจ้า
ได้ตรัสรู้อะไร ก็ตอบได้ด้วยตอนที่ ๒ ปัญหาว่า
พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ด้วยความรู้ที่มีลักษณะอาการ
อย่างไร ก็ตอบได้ด้วยตอนที่ ๓ ฉะนั้น ในท้าย
พระสูตร พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงประกาศว่า เมื่อ
ความรู้ที่มีวนรอบ ๓ มีอาการ ๑๒ ดังกล่าวนี้อย่าง
ไม่บริสุทธบริบูรณ์ตราบใด ก็ยังไม่ทรงปฎิญาณ
พระองค์ว่าเป็นผู้ตรัสรู้ ต่อญาณดังกล่าวนี้ขึ้น

บริสุทธิ์บริบูรณ์ พระองค์จึงปฏิญาณพระองค์ว่าเป็น
พุทธะ คือเป็นผู้ตรัสรู้ และเรียกว่าเป็นผู้ตรัสรู้เอง ก็
เพราะว่าความรู้ของพระองค์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนั้น
เป็นความรู้ที่ผุดขึ้นในธรรมคือในความจริง ที่ไม่ได้
ทรงเคยสดับฟังมาจากใคร ไม่ได้ทรงเรียนมาจาก
ใคร เมื่อพิจารณาตามพระสูตร แม้ทางปฏิบัติของ
พระองค์ พระองค์ก็ทรงพบขึ้นเอง เพราะได้ทรงละ
ทางปฏิบัติของคณาจารย์ต่าง ๆ มาโดยลำดับ จน
มาถึงทรงค้นหาทางปฏิบัติด้วยพระองค์เอง และทรง
พบทางที่เป็นมัชฌิมาปฏิปทาและก็ทรงดำเนินไปใน
ทางนั้น เมื่อทรงดำเนินไปในทางนั้นจนบริบูรณ์แล้ว
ก็เกิดญาณคือความหยั่งรู้ขึ้นในธรรม
คือความจริง อันได้แก่อริยสัจ ๔ ซึ่ง
ไม่ได้เคยทรงสดับมาจากใคร ความรู้
นั้นผุดขึ้นเอง อันเป็นผลของการปฏิบัติ
ที่บริบูรณ์ เพราะฉะนั้น จึงได้ชื่อว่า
พระองค์เป็นผู้ตรัสรู้เอง ไม่มีครู ไม่มี
อาจารย์ หมายถึงว่าทรงมีความรู้ดังที่

แสดงไว้ในพระสูตร ดังกล่าวนั้นแล

เมื่อท่าน พระอัญญาโกณฑัญญะ ได้เกิดดวงตาเห็นธรรม และได้เป็นพระภิกษุองค์แรกในพระพุทธศาสนาแล้ว พระบรมศาสดาได้ตรัสอบรมอีก ๔ รูป ด้วยธรรมเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ต่อมาท่านวัปปะและท่านภักทียะได้เกิดดวงตาเห็นธรรม และได้ทูลขออุปสมบท ก็ได้รับการอุปสมบทจากพระพุทธเจ้า เช่นเดียวกับท่านพระอัญญาโกณฑัญญะ พระพุทธเจ้าได้อบรมอีก ๒ ท่าน ท่านที่ได้อุปสมบทแล้ว ๓ ท่านก็เป็นผู้ไปบิณฑบาตมาเลี้ยงรวมกันทั้ง ๖ ต่อมาท่านมหานามะกับท่านอัสสชิก็ได้เกิดดวงตาเห็นธรรม และได้ทูลขออุปสมบท ก็ได้รับการอุปสมบทเช่นเดียวกัน

แต่ในอรรถกถาได้กล่าวว่า ท่านวัปปะได้ดวงตาเห็นธรรมและได้อุปสมบทในวันแรม ๑ ค่ำ ท่านภักทียะในวันแรม ๒ ค่ำ ท่านมหานามะในวันแรม ๓ ค่ำ ท่านอัสสชิในวันแรม ๔ ค่ำ ส่วนในชั้นบาลีได้กล่าวไว้เป็นคู่กันดังที่เล่ามาที่แรก เมื่อท่านทั้ง

๕ ได้ดวงตาเห็นธรรม และได้อุปสมบทเป็นภิกษุ
เรียบร้อยพร้อมกันแล้ว ในวันแรม ๕ ค่ำแห่งเดือน
สาวนะ ที่ตรงกับวันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๘ ตามที่นับ
ในประเทศไทย พระบรมศาสดาก็ได้ทรงแสดงพระ
สูตรที่ ๒ อันเรียกว่า **อนัตตลักขณสูตร** แปลว่า
พระสูตรที่แสดงลักษณะคือเครื่องกำหนดหมายว่า
เป็นอนัตตา มิใช่อัตตาตัวตน พระสูตรนี้มีใจความ
โดยย่อดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ พระบรมศาสดาได้ทรงแสดงรูป
เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่าเป็นอนัตตา
มิใช่อัตตาตัวตน ถ้าทั้ง ๕ นี้ พึงเป็นอัตตาตัวตน ทั้ง
๕ นี้ก็พึงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ และบุคคลก็จะพึงได้
ในส่วนทั้ง ๕ นี้ว่า ขอให้เป็นอย่างนี้เกิด อย่าได้เป็น
อย่างนั้นเลย แต่เพราะเหตุว่าทั้ง ๕ นี้มิใช่อัตตาตัว
ตน ฉะนั้น ทั้ง ๕ นี้จึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และบุคคล
ก็ย่อมไม่ได้ในส่วนทั้ง ๕ นี้ว่า ขอให้เป็นอย่างนี้เกิด
อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย

ตอนที่ ๒ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสอบถามความ

รู้ความเห็นของท่านทั้ง ๕ นั้น ตรัสถามว่า รูป เวทนา
สัญญา สังขาร วิญญาณ ทั้ง ๕ นี้เที่ยงหรือไม่เที่ยง
ท่านทั้ง ๕ ทูลตอบว่า ไม่เที่ยง ตรัสถามอีกว่า สิ่ง
ใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข ท่านทั้ง ๕
กราบทูลว่า เป็นทุกข์ ก็ตรัสถามต่อไปว่า สิ่งใดไม่
เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา
ควรหรือจะเห็นสิ่งนั้นว่า นี่เป็นของเรา เราเป็นนี้ นี่
เป็นตัวตนของเรา ท่านทั้ง ๕ ก็กราบทูลว่า ไม่ควร
เห็นอย่างนั้น

ตอนที่ ๓ พระพุทธเจ้าได้ตรัสสรุปลงว่า รูป
เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ทั้ง ๕ นี้ ที่เป็น
ส่วนอดีตก็ดี เป็นส่วนอนาคตก็ดี เป็นส่วนปัจจุบัน
ก็ดี เป็นส่วนภายในก็ดี เป็นส่วนภายนอกก็ดี เป็น
ส่วนหยาบก็ดี เป็นส่วนละเอียดก็ดี เป็นส่วนเลวกดี
เป็นส่วนประณีตก็ดี อยู่ในที่ไกลก็ดี อยู่ในที่ใกล้ก็ดี
ทั้งหมดก็สักแต่ว่าเป็นรูป เป็นเวทนา เป็นสัญญา
เป็นสังขาร เป็นวิญญาณ ควรเห็นด้วยปัญญาชอบ
ตามที่เป็นแล้วว่า นี่ไม่ใช่ของเรา เราไม่ใช่ นี่ไม่ใช่

ตัวตนของเรา

ตอนที่ ๔ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงผลที่เกิดแก่ผู้ฟัง และเกิดความรู้เห็นชอบดังกล่าวนั้นต่อไปว่า อริยสาวกคือผู้ฟังผู้ประเสริฐซึ่งได้สดับแล้ว อย่างนี้ย่อมเกิดนิพพิทา คือความหน่ายในรูป น่ายในเวทนา น่ายในสัญญา น่ายในสังขาร น่ายในวิญญาณ เมื่อหน่ายก็ย่อมสิ้นราคะ คือสิ้นความติด ความยินดี ความกำหนด เมื่อสิ้นราคะ ก็ย่อมวิมุตติคือหลุดพ้น เมื่อวิมุตติ ก็ย่อมมีญาณคือความรู้ว่าวิมุตติ หลุดพ้นแล้ว และย่อมรู้ว่า ชาติคือความเกิดขึ้นแล้วพรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นที่จะพึงทำเพื่อความเป็นเช่นนี้อีกต่อไป

พระสูตรที่ ๒ นี้มีใจความดังที่ย่อมากล่าวนั้น แต่ก็ควรทำความเข้าใจสืบต่อไป จุดมุ่งของพระสูตรนี้ ต้องการที่จะชี้อนาคตา เพราะได้มีความเข้าใจในเรื่อง อนาคตาที่แปลกันว่าตัวตน และมีความเชื่อมั่นกันอยู่หลายอย่าง แต่เมื่อสรุปแล้วก็ มักจะมี

ทิฏฐิ คือความเห็นกันอยู่ ๒ อย่าง คือ **สัสสตทิฏฐิ** ความเห็นว่าเที่ยง อย่าง ๑ **อุจเฉททิฏฐิ** ความเห็นว่าขาดสูญอย่าง ๑ **สัสสต-ทิฏฐิ** ความเห็นว่า เที่ยง นั้น คือเห็นว่าในปัจจุบันชาตินี้ก็มีอัตตาคือตัวตน เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว อัตตาคือตัวตนก็ยังไม่สิ้น ยังจะมีสืบภพชาติต่อไป มีชาติหน้าเรื่อยไป ไม่มีขาดสูญ แปลว่ามีอัตตา คือตัวตนยืนที่ตลอดไป นี้เรียกว่า **สัสสตทิฏฐิ** คือความเห็นว่ายั่งยืน ส่วนที่มีความเห็นว่าขาดสูญ อันเรียกว่า **อุจเฉททิฏฐิ** นั้น คือเห็นว่ามื้อัตตาตัวตนอยู่แต่ในปัจจุบันชาตินี้เท่านั้น เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วอัตตาตัวตนก็สิ้นไป ไม่มีอะไรเหลืออยู่ที่จะให้ไปเกิด ดังที่เห็นว่าตายสูญ นี้เรียกว่า **อุจเฉททิฏฐิ** ความเห็นว่าขาดสูญ ในทางพระพุทธศาสนาแสดงว่า ความเห็นทั้ง ๒ นี้เป็น **มิจฉาทิฏฐิ** คือความเห็นผิด ทั้ง ๒ อย่าง คือเห็นว่าเที่ยงก็ผิด เห็นว่าขาดสูญก็ผิด เพราะทางพระพุทธศาสนาไม่ยอมเชื่อว่ามื้ออะไรเป็นอัตตาคือตัวตน ที่จะให้เป็นที่ตั้งของอุปาทานคือความยึดถืออยู่ในสิ่งนั้น เมื่อยัง

มีอุปาทาน คือความยึดถืออยู่ ก็ยังไม่สิ้นกิเลสและ
สิ้นทุกข์ เพราะความยึดถือนั้นเป็นตัวกิเลส แต่ว่า
ได้แสดงเป็นหลักเหตุผลในปัจจุสมุปบาท ยกมา
กล่าวเฉพาะที่เกี่ยวข้องว่า เมื่อยังมีอวิชชาเป็นต้น
ก็ต้องมีชาติคือความเกิด เมื่อสิ้นอวิชชาเป็นต้น
ก็สิ้นชาติคือ ความเกิดทางพระพุทธศาสนาแสดง
เหตุผลดังนี้ และไม่ชี้ด้วยว่า จะเป็นชาติอดีต ชาติ
อนาคต หรือชาติปัจจุบัน สุดแต่ว่าจะยังมีเหตุมีผล
ดังกล่าวนี้สัมพันธ์กันอยู่อย่างไรเท่านั้น กาลเมื่อไร
ไม่เป็นข้อสำคัญ สำคัญอยู่แต่ว่า เมื่อยังมีเหตุก็มี
ผล เมื่อสิ้นเหตุ ก็สิ้นผล

พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้ลักษณะว่าเป็น อนัตตา
คือไม่ใช่ตัวตน ใดๆแล้ว ต่อจากนั้นก็ได้ตรัสถาม
ความรู้ความเข้าใจของท่านทั้ง ๕ นั้นว่า ปัญจขันธ์
เที่ยงหรือไม่เที่ยง ท่านทั้ง ๕ ก็กราบทูลตอบว่า ไม่
เที่ยง ตรัสถามว่า สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือ
เป็นสุข ท่านทั้ง ๕ ก็กราบทูลตอบว่า เป็นทุกข์ ก็
ตรัสถามว่าสิ่งใด เป็นทุกข์ มีการแปรปรวนไปเป็น

ธรรมดา ควรหรือที่จะเห็นสิ่งนั้นว่า นี่เป็นของเรา เราเป็นนี่ นี่เป็นอัตตาตัวตนของเรา ท่านทั้ง ๕ นั้น ก็กราบทูลว่า ไม่ควรเห็นอย่างนั้น ในตอนนี้ เรียกว่าเป็น การสอบครั้งแรก ในพระพุทธานุศาสน์ คือ พระพุทธเจ้า ได้ตรัสสอบถามท่านปัญจวัคคีย์ถึง ความรู้ความเห็นของท่านในเมื่อฟังเทศน์แล้วนับว่าเป็นการสอบไล่ครั้งแรก

ในท้ายพระสูตรแสดงว่า เมื่อพระปัญจวัคคีย์ ได้สดับพระสูตรนี้แล้ว ก็มีจิตปีติโสมนัส จิตของท่านทั้ง ๕ ก็พ้นจากอาสวะคือกิเลสที่ดองนอนจมหมักหมมอยู่ในสันดาน จึงได้บังเกิดเป็นพระอรหันต์ขึ้น ๖ รูปในโลก พระพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์รูปแรก ท่านพระปัญจวัคคีย์ที่ฟังอนัตตลักขณสูตรจนจิตพ้นจากอาสวกิเลส สำเร็จเป็นพระอรหันต์อีก ๕ รูป ก็รวมเป็น ๖ รูปด้วยกัน พระพุทธเจ้าได้ชื่อว่า เป็น พระพุทธรัตนะ รัตนะคือพระพุทธเจ้า พระธรรม ได้ชื่อว่า พระธรรมรัตนะ รัตนะคือพระธรรม พระปัญจวัคคีย์ซึ่งสำเร็จเป็นพระอรหันต์ขึ้นมานั้น ได้ชื่อ

ว่าเป็นสังฆรัตนะ รัตนะคือพระสงฆ์ รัตนะทั้ง ๓ จึงเกิดขึ้นบริบูรณ์ในวันนั้น ท่านแสดงว่าวันนั้นเป็นวัน แรม ๕ ค่ำ แห่งเดือนสาवณะ ซึ่งตรงกับวันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๘ ตามที่นับในประเทศไทย ฉะนั้น ในวัน แรม ๕ ค่ำ เดือน ๘ จึงเป็นวันที่ รัตนะทั้ง ๓ เกิดขึ้นบริบูรณ์ในโลก

ส่วนวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะ ซึ่งเป็นวันที่ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงปฐมเทศนานั้น ท่านพระ โภททัชญะรูปเดียวได้เกิดดวงตาเห็นธรรม ซึ่ง ท่านได้กล่าวไว้ว่าได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน ยังไม่ สำเร็จเป็นพระอรหันต์ และได้ขอบวชเป็นภิกษุใน พระพุทธศาสนาเพียงรูปเดียว ก็ชื่อว่าเป็นวันที่เริ่ม จะมีพระสังฆรัตนะในชั้นแรกเท่านั้น ยังไม่บริบูรณ์ แต่ก็ชื่อว่าเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเทศนา ครั้งแรก เป็นวันที่ได้เริ่มตั้งพุทธจักรขึ้นในโลก ต่อ มาเมื่อถึงวันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๘ จึงเป็นวันที่รัตนะ ทั้ง ๓ เกิดขึ้นบริบูรณ์ในโลก

เข้าพรรษา

วันรุ่งขึ้นของวันอาสาฬหบูชา คือ วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ก็เป็นวันเข้าพรรษาของพระภิกษุสงฆ์ ในพระพุทธศาสนา เป็นธรรมเนียมปฏิบัติตามที่ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ในพระวินัย ให้พระภิกษุหยุดอยู่จำพรรษาในฤดูฝน ๓ เดือน ในปีหนึ่งมี ๓ ฤดู คือ เหมันตะ (ฤดูหนาว) คิมหะ (ฤดูร้อน) วัสสณะ (ฤดูฝน) ฤดูหนึ่งมี ๔ เดือน เฉพาะวัสสณะฤดูนั้น วันเข้าพรรษาดันคือวันตั้งต้นฤดู ไปออกพรรษาเอา สุดเดือนที่สามของฤดู ยังเหลือเดือนที่สุดแห่งฤดูอีก หนึ่งเดือน ซึ่งมีพระพุทธาณุญาต ให้เดือนที่สุดนี้เป็น จีวรกาล (กาลเป็นที่ทำจีวรเปลี่ยนชุดเก่า) การทอด กฐินก็ทอดกันในเดือนที่สุดนี้ เมื่อพูดโดยจันทรคติก็ พูดว่าตั้งแต่แรมค่ำหนึ่งเดือน ๑๑ จนถึงกลางเดือน ๑๒ เป็นฤดูทอดกฐินหรือเป็นจีวรกาลดังกล่าว และ

วันเข้าพรรษาก็ดำเนินตั้งแต่วัยหนึ่ง เดือน ๘ ฤดู
เข้าจำพรรษาเป็นฤดูที่ได้พักบำเพ็ญสมณธรรม
กันอย่างเต็มที่ แม้ในบัดนี้ก็เป็นฤดูบวชเรียนกันเป็น
พิเศษ กล่าวได้ว่าเป็นฤดูแห่งการปฏิบัติในทาน ศีล
ภาวนา หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยแท้

เมื่อถึงเทศกาลเข้าพรรษา พระพุทธเจ้า
หยุดเสด็จจาริก ประทับจำพรรษาอยู่ในอาราม หรือ
ในอรัญแห่งใดแห่งหนึ่งตามพระพุทธานุญาต เมื่อ
ออกพรรษาแล้วจึงเสด็จจาริกต่อไปในชนบทต่างๆ
และได้ทรงบัญญัติพระวินัยให้ภิกษุสงฆ์หยุดอยู่จำ

พรรษา เป็นธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบต่อมาจนถึงบัดนี้
ฉะนั้นเมื่อถึงเทศกาลเข้าพรรษาทุกปี พระภิกษุทั้ง
หลายจึงหยุดอยู่จำพรรษาในอาวาสหรือในสถานที่
อันสมควรนั้นๆ ทั้งได้มีกุลบุตรพากันออกบวชศึกษา
ปฏิบัติ พระธรรมวินัยตลอดไตรมาสโดยทั่วไป ทาง
ราชการก็ได้อนุญาตให้ข้าราชการลาบวชได้เป็นเวลา
สี่เดือน วัดโดยมากในเทศกาลเข้าพรรษา จึงเต็มไปด้วยพระภิกษุสามเณรผู้ทรงผ้ากาสาวพัตร์อร่าม
ไปทั่ว และชักจูงให้ญาติมิตรพากันเข้าวัดรักษาศีล
ฟังธรรม บำเพ็ญกุศลต่างๆ คนที่ชอบทำอะไรผิด

พระพุทธรูปประดิษฐานไม่น้อย ก็พากันตั้งใจดเว้นตลอด
ไตรมาส และสามารถงดเว้นได้ ด้วยความตั้งใจจริง
เทศกาลเข้าพรรษาจึงเป็นเทศกาลพิเศษแห่งความ
ประพฤติธรรมของพุทธศาสนิกชนทั่วไป และเป็น
เทศกาลแห่งความร่วมมือเป็นสุขอยู่ในธรรม จิตใจ
ของคนเป็นอันมาก ก็เฝ้าอาบชุ่มชื่นงอกงามอยู่ใน
ธรรม ดังก็เช่นเดียวกับแผ่นดินและต้นไม้ใหญ่ๆ ที่
ชุ่มชื้นเขียวสดงอกงามในเทศกาลนี้ ส่องให้เห็นความ

จริงตาม พระพุทธ
ภาสิต แปลความ
ว่า “ความเกิดขึ้น
แห่งพระพุทธรูปทั้ง
หลาย ให้เกิดสุข
การ แสดงพระ
สัทธรรมให้เกิดสุข
ความพร้อมเพรียง
แห่งหมู่ (สงฆ์) ให้
เกิดสุข ความเพียร

ของบุคคลทั้งหลายผู้พร้อมเพรียงกัน ให้เกิดสุข”

พระพุทธเจ้าได้เสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว และยังปรากฏแจ่มชัดอยู่ในดวงใจของผู้มีศรัทธา และปัญญาทั้งหลาย จริงอยู่ แม้พระองค์เสด็จปรินิพพานไปนานแล้ว ไม่อาจเห็นพระรูปกายด้วยดวงตา แต่ก็ยังมองเห็นพระคุณอันสมบูรณ์ได้ด้วยดวงใจอยู่ทุกกาลสมัย และการแสดงพระสัทธรรมประกาศพระพุทธศาสนา ก็ได้มีสืบต่อมาโดยไม่หยุดยั้ง หมู่ของชาวพุทธศาสนิกก็ได้มีความพร้อมเพรียงกัน แต่ละบุคคลก็ได้เพียรประพฤติปฏิบัติพระธรรมตามฐานะและโอกาส ดังที่ปรากฏอยู่ในเทศกาลเข้าพรรษานี้ เป็นที่หวังได้ว่าจะพากันมีความสุขอยู่ในร่มเงาของพระธรรม เพราะว่า “ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม เหมือนดังร่มใหญ่ในถุศุณ”

ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ได้มีกุลบุตรพากันออกบวชศึกษาปฏิบัติพระธรรมวินัยตลอดไตรมาส การบวช หรือคำว่า ปัพพัชชา มีคำแปลอย่างหนึ่งว่า การออก การออกที่เป็นการบวชหรือปัพพัชชา

นี้ ในเบื้องต้นก็เป็นการออกทางกาย คือออกจาก
เคสสถานบ้านเรือน มาเป็นผู้ไม่มีเรือน เพราะฉะนั้น
จึงมีคำเรียกนักบวชว่า อนาคาริยะ ที่แปลว่า คนไม่มี
เรือน คนไม่มีบ้าน เพราะว่าได้ออกจากบ้านเรือนมา
แล้ว เมื่อออกมาเป็นอนาคาริยะ คือคนไม่มีบ้าน คน
ไม่มีเรือน ดังนี้แล้ว จึงต้องมีความเป็นอยู่เกี่ยวพันกับ
นิสสัย ๔ ของบรรพชิต คือผู้บวช

คำว่า นิสสัย นั้น ก็มีอยู่ ๒ อย่าง คือนิสสัย
ที่เป็นภายนอกอย่างหนึ่ง นิสสัยที่เป็นภายในอย่าง
หนึ่ง นิสสัยที่เป็นภายนอก ได้แก่ปัจจัยเป็นเครื่อง
อาศัย ซึ่งนับว่าจำต้องอาศัย ขาดไม่ได้ นิสสัยที่เป็น
ภายใน ได้แก่นิสสัยจิตใจ ก็หมายถึงพื้นเพของจิตใจ
แต่ว่านิสสัยจิตเจ้านั้นจะยกไว้ จะกล่าวเฉพาะนิสสัย
ภายนอก คือปัจจัยเป็นเครื่องอาศัยที่จำเป็นสำหรับ
ผู้บวช ก็คือเที่ยวบิณฑบาต นุ่งห่มผ้าบังสุกุล อยู่โคน
ต้นไม้ ใช้อยาดองด้วยน้ำมูลตรเน่า ดังที่ได้บอกกันเมื่อ
อุปสมบทเสร็จใหม่ ๆ นั้นแล้ว

ทำไมจึงต้องบอกนิสสัย ๔ นี้ ก็เพราะเมื่อ

ออกจากบ้านจากเรือนมาเป็น อนาคตาริยะ คือคน
ไม่มีบ้านไม่มีเรือน จะทำอย่างไร ครอบครัวยังไม่มี ก็
ต้องเที่ยวขอเขา คือเที่ยวบิณฑบาต ผ่านทุ่งห่มจะได้ที่
ไหน ก็ต้องเที่ยวเก็บเอาผ้าที่เขาทิ้ง เขาไม่ต้องการ มา
ทำเป็นผ้าห่มสำหรับตน ที่อยู่อาศัยจะอยู่ที่ไหน
บ้านก็ไม่มี โดยที่สุด ก็ต้องอยู่ตามโคนไม้ เมื่อเกิด
เจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นจะได้หยุดยาที่ไหน เมื่ออยู่ตามโคน
ไม้ ก็ต้องเก็บเอาผลไม้ที่เป็นยา มาทำเป็นยากันแก่
ไข้ ตามมีตามได้ เพราะฉะนั้น นิสสัย ๔ นี้ จึงเป็น
สิ่งที่จำเป็นจริง ๆ สำหรับผู้ที่บวช ตามความหมาย
ดั้งเดิมนั้น คือว่าออกมาเป็นคนไม่มีบ้านไม่มีเรือน ก็

ต้องอาศัยนิสัย ๔ นี้เท่านั้น แต่ต่อมาเมื่อนักบวชได้
มาเกี่ยวข้องกับชาวบ้านชาวเมือง ในฐานะที่มาเที่ยว
สั่งสอนอบรมเขา มาเป็นบุญเขต คือนาบุญของเขา
เมื่อเขามีศรัทธา เขาก็สร้างวัดให้อยู่ ก็กลายมาเป็น
นักบวชที่อยู่วัด เมื่อมาอยู่วัดเข้า ชาวบ้านชาวเมือง
มีศรัทธามากขึ้น เขาก็มาบำรุงด้วยยอดิเรกต่าง
ๆ จนมากมาย ด้วยกำลังศรัทธาของเขา ดังที่ปรากฏ
อยู่ที่นี่ เพราะฉะนั้น ในบัดนี้มักจะลืมนึกไปถึงความ

หมายเดิมของการบวช ลืมเลือนนิสสัย ๔ ของการบวช ชักให้ประมาทลืมความเป็นนักบวชคือความเป็นผู้ออกดั่งกล่าวของตน แล้วก็ประพฤติดนไม่สมควรก็กลายเป็นก่อบาป ก่ออกุศลขึ้น ฉะนั้น จึงควรที่จะระลึกถึงความหมายของการบวช ระลึกถึงนิสสัย ๔ ของการบวชที่มีความหมายเกี่ยวพันกันดังกล่าว มา นั้น แล้วก็ไม่ประมาทตั้งใจบวชปฏิบัติพระธรรมวินัยตามกำลังสามารถ

ทำไมเขาจึงบำรุงด้วยอดิเรก-ลาภต่าง ๆ มากมาย ก็เพราะเขามุ่งจะให้ผู้บวชเป็นสมณะที่ดี จะได้มี สัมปายะคือความสะดวกสบายในการที่จะเล่าเรียนปฏิบัติ เพราะฉะนั้น จึงควรทำสติคือความระลึก สัมปชัญญะความรู้ตัวอยู่เสมอ ว่าเขายิ่งบำรุงเท่าไร ก็จำเป็นที่จะต้องยิ่งทำความดีให้มากขึ้นเท่านั้น เพราะเขามุ่งเช่นนั้น เขาจึงทำนุบำรุง เมื่อมีสติเช่นนี้แล้วก็จะได้เกิดความไม่ประมาท

ในพระสูตรหนึ่ง ท่านได้แสดงถึงคนที่มุ่งดีเข้ามาบวช แต่ว่าเมื่อบวชแล้วก็ยังมีการได้ต่าง ๆ กัน

อย่างที ๑ เรียก
ว่า บวชได้กึ่งใบของ
พรหมจรรย์ คือบวชแล้ว
ก็มุ่งแต่ จะได้ลาภ ได้สัก
การะ ได้สรรเสริญ เมื่อได้
ก็พอใจเพียงเท่านั้น

อย่างที ๒ เรียก
ว่า บวชได้กะเทาะเปลือก
ของพรหมจรรย์ คือก็ไม่
ได้มุ่งจะได้ลาภ สักการะ
และสรรเสริญทีเดียว แต่
ก็ปฏิบัติในศีลให้บริสุทธิ์
บริบูรณ์ด้วย และก็พอใจ
เพียงว่าจะปฏิบัติในศีลให้
บริสุทธิ์บริบูรณ์เท่านั้น

อย่างที ๓ เรียก
ว่า บวชได้เปลือกของ
พรหมจรรย์ คือเมื่อปฏิบัติ

ในศีลให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้แล้ว ก็ปฏิบัติในสมาธิให้
บริบูรณ์ด้วย และก็พอใจเพียงสมาธิเท่านั้น

อย่างที ๔ เรียกว่า บวชได้กระพี้ของ
พรหมจรรย์ คือเมื่อปฏิบัติในศีลในสมาธิ ให้บริบูรณ์
แล้ว ก็ปฏิบัติต่อไปจนเกิดญาณทัสสนะคือความรู้
ความเห็นธรรม ขึ้นด้วย และก็พอใจเพียงที่รู้ที่เห็น
เท่านั้น

อย่างที ๕ เรียกว่า บวชได้แก่นของ
พรหมจรรย์ คือว่าได้ปฏิบัติสืบขึ้นไปจนได้วิมุตติคือ
ความหลุดพ้น จากกิเลสและกองทุกข์บางส่วนหรือ
สิ้นเชิง ตามความสามารถของการปฏิบัติ

อย่างที ๕ นี้ จึงจะชื่อว่าได้บรรลุแก่นของ
การบวช หรือว่าบวชได้แก่นของพรหมจรรย์

การบวชได้อะไรบ้างตามชั้น ๆ นี้ อันที่จริง
เมื่อได้บวชตั้งใจปฏิบัติในศีล ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ขึ้น
มา ก็ชื่อว่าเป็นการบวชดีได้ แต่ยังมีกิจที่จะต้องทำให้
สูงขึ้นไกว่ำนั้นอีกก็ต้องทำต่อไป ไม่หยุดอยู่เพียง
เท่านั้น

เมื่อมีพระภิกษุสามเณร ผู้ทรงผ้ากาสาวพัสต์
อยู่จำพรรษาเต็มวัด พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนให้ผู้ที่อยู่
ร่วมกันปฏิบัติในหลักของสาราณียธรรม ๖ ประการ
คือธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงซึ่งกันและกัน
ด้วยความรัก เป็นเครื่องกระทำให้เกิดความเคารพรัก
ในกันและกัน เป็นไปเพื่อการสงเคราะห์กัน ไม่วิวาท
กัน มีความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน มีความเป็นอัน
หนึ่งอันเดียวกัน คือ

๑. ตั้งเมตตากายกรรม ปฏิบัติทางกายต่อกันด้วยเมตตา

๒. ตั้งเมตตาวจีกรรม ปฏิบัติต่อกันทางวาจาด้วยเมตตา

๓. ตั้งเมตตามโนกรรม ปฏิบัติทางใจคือคิดถึงกันประกอบด้วยเมตตา

๔. แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยชอบธรรมด้วยกันและกัน

๕. มีศีลสามัญญตา คือความเป็นผู้ที่มีศีลเสมอกัน คือตั้งใจปฏิบัติในศีลของตน ตามพระวินัยที่

ทรงบัญญัติไว้ที่ตนรับมาปฏิบัติให้สม่ำเสมอ และ
๖. มีทิวฐีสามัญญตา มีความเห็นเป็นเครื่อง
ออกจากทุกข์เหมือนกัน ตามพระธรรมวินัย

เมื่อปฏิบัติดังนี้ ก็จะอยู่ด้วยกันเป็นสุข และ
ต่างก็จะมีความรักเคารพกัน ระลึกถึงกันด้วยความ
รักเคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน ไม่วิวาทกัน
มีความสามัคคีกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มี
อรรธาธิบายดังแสดงมา ด้วยประการฉะนี้

“ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม
เหมือนดังร่มไม้ในฤดูฝน”